

COVORUL TRADIȚIONAL - ELEMENT DIN MATRICEA ETNO-CULTURALĂ A POPORULUI ROMÂN

Ludmila MOISEI,
Dr. în istorie, cercetător științific,
Institutul Patrimoniului Cultural
e-mail: ludmillaturcan@yahoo.com

Summary

Exit from experience and wisdom of life, from joy or pain, from the aspirations and aspirations of the Romanian, from the thirst for silence or from the love of beauty, the elements of culture and folk traditions transmit values and create bridges between generations. Traditions, customs, folk port and folklore are invaluable treasures that define a people, making them unique, steadfast and immortal. The importance of knowing the values of capital identity, at individual, community and national levels, is fundamental to the understanding and consecration of their place in the world. Today, in the context of globalization, the promotion of cultural identity is a priority strategy of our country, and the Romanian identity can only remain alive by preserving the cultural heritage. In addition to popular creations (doines, ballads, fairytales and legends, proverbs and sayings or poems), the traditional Romanian culture also includes craftsmanship, ceramics, wooden objects, fabrics, embroidery and, last but not least, a part of UNESCO heritage. The carpet, thanks to its many functions and meanings, to the level of artistic and millennial continuity, completes the cultural matrix of our people. Through the representative ornaments, the carpet maintains the thread of intergenerational communication, impregnating in the collective mentality the most mysterious meanings. The ornamental elements that are dealt with in this article, especially those of national value (basil, vine, world tree, horn, dove, rooster, horn, diamonds, anthropomorphic figures) give the carpet uniqueness, originality and individuality.

Key words: *carpet, ornament, cultural identity, archetype.*

Izvorâte din experiență și înțelepciune de viață, din bucurie sau durere, din năzuințele și dorurile românului, din setea de liniște sau din dragostea pentru frumos, elementele de cultură și tradițiile populare transmit valori și creează punți de legătură între generații. Importanța cunoașterii valorilor identitare capitale, la nivel

individual, comunitar și național, este fundamentală pentru înțelegerea și consacrarea locului lor în lume.

Astăzi, în contextul globalizării, asupra identității culturale își lasă amprenta procese de continuitate/discontinuitate în care elementele identitare ale matricei culturale sunt supuse unor noi înțelesuri, noi forme de abordare, noi percepții. Prin urmare, promovarea identității culturale, reprezintă o strategie prioritară a țării noastre, iar identitatea românească poate să rămână vie numai prin conservarea moștenirilor culturale.

Parte din matricea culturală a poporului român și însemne ale identității culturale sunt covoarele tradiționale, care prin decorul specific și diversitatea de motive decorative reprezintă nivelul de artistism al neamului, dezvăluie viziunea colectivității umane asupra lumii, precum și un mod de comunicare ideatic. Țesutul covoarelor este de vechime memorabilă în cultura noastră. Face parte din devenirea și afirmarea noastră identitară, exprimând elocvent și convingător spiritul creator al poporului. Covoarele, prin concentrația de semnificații, simboluri și arhetipuri culturale, aidoma unui catalizator, activează itinerarul scrutinării identității, iar pentru un individ sau pentru o etnie, conform istoricului Alexandru Zub, nimic nu pare a fi mai important decât să ia cunoștință de sine, cât mai exact, și, pe acest temei, să-și asigure o integrare cât mai armonioasă în lume.

Privite din perspectiva mentalității tradiționale, covoarele erau considerate în totalitate benefice. Trebuie să constatăm, la o distanță mare de timp, că și omul din zilele noastre le percepe la fel. Până în prezent covoarele păstrează amintirea celor dragi, având viabilitate printre lumea de la sate, acolo unde covoarele făceau parte din întreaga viață a satului. În multe localități s-a practicat obiceiul ca, în ultima noapte din ajunul nunții, mireasa să doarmă culcată pe o scoarță, „ca să nu uite de casa părintească”¹, iar a doua zi, în timpul cununiei la biserică, acest covor era așternut sub picioarele mirilor, „pentru a fi fericiți în viața de familie”². La fel, în timpul nunții, „mireasa îngenunchea pe un covor în fața părinților, pentru a-și cere iertare și a primi binecuvântare de la ei”³. În timp ce mirii ieșeau din casa părinților miresei, vorniceii jucau zestrea ei, inclusiv covoarele, și nuntașii aveau posibilitatea să vadă cât de bogată și de harnică este ea. De dragul acestor clipe rituale, trăite plener în fața colectivității, țeseau covoare atât fetele, cât și femeile. Totodată, conform cercetărilor etnografice de teren, „covoarele emană energii

---

¹ Informator Nina Crăciun, a.n. 1951, sat. Trebujeni, r-nul Orhei, informație culeasă în anul 2014.

² Informator Nina Manea, a.n. 1954, sat. Căinari Vechi, r-nul Soroca, informație culeasă în anul 2014.

³ Informator Efrosinia Țurcan, a.n. 1932, com. Cruzești, mun. Chișinău, informație culeasă în anul 2013.

pozitive”⁴, sunt agreabile, reconfortează și, în același timp, rămân mereu enigmatice, menținând firul comunicării între mai multe generații, păstrează spiritul timpului în care au fost țesute, dar și căldura mâinilor celor care au creat obiectul: „...când pun mâna pe covor, el este cald, simt căldura mâinilor mamei mele, care l-a țesut”⁵. Considerăm că energia pozitivă a acestor țesături se acumula treptat prin participarea emotivă a celor care pregăteau materia primă și țeseau covoarele. Este vorba de acea „iradiere artistică” a operelor de artă, despre care esteticianul Moisei Kagan afirmă: „... operele de artă care îmbină acțiunea artistică asupra omului cu funcția utilitară posedă o anumită dialectică internă specifică. Forța acțiunii lor constă în faptul că oamenii sunt supuși iradierii artistice chiar în timpul procesului activității lor practice, ceea ce face ca aceasta să se însuflețească, să se organizeze și să activeze, dobândind stimuli emoționali suplimentari, transformându-se dintr-o obligație într-o bucurie”⁶. Probabil că oamenii aveau gânduri și sentimente senine, pentru că operau cu motive consacrate, de o mare putere benefică, care, prin asociere, îi făcea să se simtă fericiți. Indiferent de presupuneri, cert este faptul că prin intermediul țesutului firelor de lână, meșterițele au concentrat informație istorică, artistică, socială, prezentând-o într-un limbaj înțeles de toți membrii comunității tradiționale.

Contribuția acestor țesături la configurarea și funcționarea constructelor identitare este una remarcabilă și se cere a fi relevată din mai multe considerente. Covoarele tradiționale, cu toate că, pe parcursul timpului, au evoluat, trecând prin mai multe etape de ascensiune, regres și revigorare, continuă să-și păstreze specificul național. Ele au devenit astăzi un domeniu de cercetare interdisciplinar la care participă specialiști din diferite domenii: etnologi, folcloriști, geografi, sociologi, istorici, arhiviști. Covoarele românești continuă să fie apreciate de cunoscători ai domeniului – colecționari, muzeografi, galeriști, oameni de știință, artiști – pentru frumusețea, vechimea, originalitatea și autenticitatea lor. Covoarele, prin gradul înalt de utilitate, prin funcția decorativă, dar mai ales, prin ornamentica specifică, reprezintă piese de valoare ale patrimoniului cultural. Fiecare ornament (geometric, fitomorf, antropomorf, avimorf, zoomorf, cosmomorf ș.a.) nu a fost plasat întâmplător în câmpul țesăturii. Prin ele strămoșii noștri au transmis cele mai profunde mesaje simbolico-metaforice ce exprimă relațiile cu comunitatea, cu cerul, cu întreg universul, sau, după cum afirmă cercetătoarea Varvara Buzilă, „țesăturile, prin motivele ornamentale, secole de-a rândul au servit ca niște letopisețe pentru a

⁴ Informator Livizoru Tatiana, a.n. 1958, sat. Tartaul, r-nul Cantemir, informație culeasă în anul 2014.

⁵ Informator Anghel Maria, a.n. 1949, informație culeasă în anul 2010.

⁶ Moisei, Kagan, *Morfologia artei*. București: Meridiane, 1979, p. 54.

transmite mesaje benefice în limbaj plastic”⁷. Ei au perceput astfel un model al lumii, un univers personal, creat prin aplicarea tradiției și valorizat cu ajutorul ei.

Ornamentele, indiferent de obiectele pe care sunt aplicate, datorită vechimii lor, reprezintă elemente de continuitate românească, care împreună cu graiul și scrisul, cu muzica și dansul, codifică sinteza gândirii și simțirii sale. Argumente incontestabile în susținerea acestei idei este studiul *Ornamentul – simbol, element de continuitate românească*, în care autorul Gheorghe Aldea concluzionează că „poporul român a păstrat până astăzi, integral și nealterat, întregul repertoriu de motive ornamental-simbolice, atât de specifice populațiilor care au locuit în neolitic, și în epocile metalelor, spațiul carpato-danubiano-pontic”⁸. Conform cercetătorului, strămoșilor noștri geto-daci le datorăm nenumăratele obiecte, care se remarcă prin forme și ornamente originale, iar dacă privim cu atenție așa-zisele decoruri, specifice artei preistorice de pe teritoriul românesc, remarcăm asemănări și identități cu decorațiile specifice artelor noastre țărănești. Astfel, acesta ne îndreptățește să afirmăm că așa-numitele decoruri ale artei noastre preistorice se află la originea motivelor decorative ale artelor noastre populare țărănești. Concluzionăm, așadar, că aceste arte nu constituie numai o simplă moștenire, dar și o sursă documentară de prim rang și dovada unui lung și bogat trecut istoric al românilor, al unui îndelung proces de continuitate.

Prin urmare, este datoria noastră, a tuturor, să valorificăm covorul – purtătorul ornamentului ca element identitar și de continuitate românească. În acest context, remarcăm inițiativa unui grup de specialiști din Republica Moldova (Varvara Buzilă, Tamara Nesterov, Silviu Tabac, Raisa Osadci, Maria Ciocanu, Tudor Stăvilă ș.a.), de a evidenția elementele simbolice neoficiale caracteristice artei populare, în vederea conferirii statutului de embleme naționale și promovate în, mod special, în actele de identitate. Printre acestea, menționăm următoarele elemente ornamentale **caracteristice** covoarelor tradiționale: *busuiocul, vița de vie, arborele lumii, cocostârcul, cucul, cocoșul, hora, romburile, figurile antropomorfe* ș. a. În cele ce urmează, vom veni cu detalii de ordin semantic, ce reflectă logici, pentru care aceste ornamente tind a deveni simboluri ale identității culturale și naționale. Așadar, dacă ne referim la flori, putem afirma că prezența lor este omniprezentă în cultura tradițională. Se întâlnesc în credințele și obiceiurile cu referire la cele două mari cicluri: ciclul calendaristic și ciclul vieții. Majoritatea practicilor și credințelor cu implicarea florilor sunt legate de cultivarea pământului, de străvechiul cult al fertilității și fecundității, atestat în spațiul carpato-danubian. Una dintre aceste plante sacre și purtătoare de noroc, întâlnită în ornamentica covoarelor și propusă de a fi acceptată ca simbol identitar, este

⁷ Varvara, Buzilă, *Covoare basarabene. Din patrimoniul Muzeului de Etnografie și Istorie Naturală*. București: Editura Institutului Cultural Român, 2013, p. 46.

⁸ Gheorghe, Aldea, *Ornamentul - simbol, element de continuitate românească*. În: „Imagini și permanente în etnologia românească”. Chișinău: Știința, 1992, p. 16.

busuiocul. Fiind multifuncțional, îl regăsim în viața laică și religioasă, îl regăsim atât în ornamentica tradițională, cât și în cadrul obiceiurilor de familie, obiceiurilor calendaristice și în cele ce țin de vârstele omului (se pune în scaldă rituală după botez a copilului, cu busuioc se împodobeau coarnele boilor și a plugului purtat de urători, se folosește în cadrul obiceiurilor de Bobotează ș. a.). Conform informatorilor, busuiocul reprezintă „legătura omului cu valorile spirituale”⁹, simbolizează „belșugul, dragostea și norocul în familie”¹⁰, „simbol al fidelității și relațiilor de lungă durată”¹¹. Tot din categoria motivelor fitomorfe evidențiem stejarul, vița de vie, arborele lumii (întruchipat în brad). În tradiția românească, stejarul este considerat copac național – simbol al puterii, vigoriei și bărbăției. În ornamentica covoarelor, se întâlnește nu atât copacul, cât frunza acestuia.

Un alt ornament național specific covoarelor este bradul, perceput ca simbol al vieții veșnice, al tinereții și vigoriei. În mentalitatea tradițională, bradul are valențe de pom al vieții. Conform *Dicționarului de simboluri*, însăși arborele, prin esența sa, reprezintă simbolul vieții în continuă evoluție, evocă verticalitatea și înlesnește comunicarea între cele trei niveluri ale cosmosului: cel subteran – prin rădăcini; suprafața pământului – prin trunchi și crengile de jos; înaltul – prin ramurile dinspre vârf, atrase de lumina cerului”¹². Conform cercetătorului francez J.P. Roux, „arborele se arată a fi proiecția în absolut a unei imagini familiale”¹³. De altfel „rodnicia omului se aseamănă cu rodnicia pomului și cu o familie care trebuie să stea grămăjoară cum stau ramurile prinse de pom”¹⁴.

Dintre motivele avimorfe, embleme ale identității culturale, care se regăsesc și în ornamentica covoarelor sunt: cocoșul, cucul, cocostârcul. Cocoșul reprezintă simbolul solar al bărbăției, purtător de noroc, victorios asupra întunericului, semn apotropaic¹⁵. Conform mentalității tradiționale, „dacă i se pune efigia pe ușă sau pe acoperișul casei, locuința este protejată împotriva duhurilor nopții”¹⁶. Cucul, în cultura tradițională este considerat prevestitor al destinului, bucuriei și primăverii. Element al identității culturale, reprezentat de obicei în tapiseriile contemporane este cocostârcul. În mentalitatea tradițională este considerată pasăre augurală, simbol de pietate filială, al primăverii și armoniei familiale. Conform cercetătorului român, I.

⁹ Informator Elena Crudu, a.n. 1940, com. Cruzești, mun. Chișinău, informație culeasă în anul 2011.

¹⁰ Informator Ludmila Sârbu, a.n. 1950, sat. Cuconeștii Noi, r-nul Edineț, informație culeasă în anul 2014.

¹¹ Informator Valentina Sprânceană, a.n. 1951, sat. Costești, r-nul Ialoveni, informație culeasă în anul 2014.

¹² Jean, Chevalier; Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*. Iași: Polirom, 1999, p. 276.

¹³ Jean- Paul, Roux, *Faune et flore sacrées dans les sociétés altaiques*. Paris: Epuise, 1966, p.163.

¹⁴ Informator Ala Ciumac, a.n. 1978, sat. Ignăței, r-nul Rezina, informație culeasă în anul 2014.

¹⁵ Claire, Gibson, *Cum să citim simbolurile. Introducere în semnificația simbolurilor în artă*. București: Litera Internațional, 2010, p.189.

¹⁶ Informator Tatiana Mereacre, a.n. 1942, sat. Costești, r-nul Ialoveni, informație culeasă în anul 2015.

Ghinoiu, cocostârcul este simbolul fertilității și abundenței, pasăre-oracol care prevestește, printre altele, timpul¹⁷.

Dintre reprezentările antropomorfe, a fost remarcată hora, care, prin esența sa, se potrivește perfect cu firea moldoveanului, exprimând o modalitate de înălțare spirituală colectivă. Simbolizează expresia ritualului solar de fertilitate. Pe lângă cultul zeiței-mamă și cultul solar, hora, conform informatorilor, este legată de comunitate, inițiere, apartenență și integrare. Intrat în horă, trebuie să joci, „dacă ai intrat în horă, joacă până la urmă”¹⁸, ceea ce presupune să respecti ritmul, pașii și regulile în comunitate. Semnificațiile ei arhaice se evidențiază în contopirea harică a jucătorilor cu divinitatea tutelară prezentă, parcă, în centrul cercului. În acest fel, hora devine încă un indiciu, argumentat de istoricul religiilor M. Eliade, precum că orice obiect (inclusiv covorul), fenomen (vorbim de fenomenul horal) creat de colectivitate, este raportat la prototipul creat de divinitate, la cosmos, pentru a căpăta durabilitate.

Remarcăm apartenența covorului la spațialitate, evidentă prin forma lui. Conform cercetătorilor Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, în sistemul de reprezentări specific spațiului european, formele pătrate și dreptunghiulare trimit la simbolismul pământului¹⁹. Respectiv, remarcăm că și câmpul negru al covorului semnifică ideea de pământ luat în posesie culturală de la natură, semnifică parcela de pământ „prelucrat” în dependență de starea sufletească și de potențialul creativ al posesorului.

Conștientizăm, așadar, valoarea covorului tradițional, la întregirea matricei culturale a poporului român, precum și rolul acestuia în promovarea identității culturale. Prin urmare, în contextul schimbărilor sociale, viziunilor, paradigmelor, modificării alerte a gustului estetic apare întrebarea: Ce facem ca să păstrăm rostul covorului tradițional în cultura noastră modernă, în contextul în care mai multe generații au lucrat enorm de mult, plâsmuind o irepetabilă gândire artistică și plastică, elaborând și șlefuid modele decorative, motive ornamentale sau compoziții ornamentale? Trebuie să menționăm că cea mai mare realizare în acest sens este includerea în patrimoniul UNESCO a Tehnicilor tradiționale de realizare a scoarței din România și Republica Moldova (1 decembrie 2016) și, odată cu aceasta, inițierea mai multor activități culturale de promovare a covorului tradițional prin implicarea întregii comunități: festivaluri, târguri, ateliere de lucru, cercetări etnografice, publicarea studiilor științifice și de popularizare, elaborarea programelor preuniversitare și universitare ș.a.

În această ordine de idei, menționăm *Atelierul de vopsire a lânii în coloranți naturali* cu genericul „Reconstituirea unei practici artistice dispărute acum un veac”,

¹⁷ Ion, Ghinoiu, *Zeța pasăre în panteonul românesc*. În: Clipa. Magazinul actualității culturale românești. București, 2014. <http://www.revistaclipa.com>. (accesat în: 16.04.2015).

¹⁸ Informator Semion Lungu, a.n. 1957, sat. Vădeni, r-nul Sorooca, informație culeasă în 2014.

¹⁹ Jean, Chevalier, Alain, Gheerbrant, *op. cit.*

activitate culturală de amploare, organizat în cadrul Complexului de meșteșuguri „Artă Rustică”, în contextul elaborării dosarului de candidat „Tehnici tradiționale de realizare a scoarțelor în România și Republica Moldova”. La lucrările atelierului au participat meșteri țesători, cercetători științifici, muzeografi și responsabili din domeniul culturii. Conform surselor media, peste 20 de țesătoare de covoare din comunele Clișova Nouă, Tabăra și Trebujeni, raionul Orhei; satul Ignăței, raionul Rezina; satul Vărzărești, raionul Nisporeni; satul Sadaclia, raionul Basarabeasca; satul Palanca, raionul Călărași; orașele Căușeni și Strășeni au experimentat mai multe plante pentru a colora firele de lână după rețete tradiționale, revitalizând în acest fel meșteșugul vopsirii cu coloranți naturali.

Evenimentul de amploare în vederea valorificării covorului tradițional îl reprezintă *Târgul Național al covorului*, cu genericul „Covorul Dorului”, organizat anual la Chișinău, din anul 2014. Festivalul are drept scop valorificarea covorului autentic românesc și ale etniilor conlocuitoare din republică, cunoașterea motivelor și simbolurilor de bază ale covoarelor ca elemente de identitate culturală. Târgul Național al Covorului are la bază trei componente esențiale. Prima componentă se axează pe promovarea *Covorului Tradiție*, prin care se urmărește prezentarea expozițiilor de scoarțe vechi basarabene (adunate de prin muzeele raionale și sătești), inclusiv expoziția centrului de meșteșuguri *Arta Rustică* din s. Clișova Nouă, raionul Orhei, care conține covoare realizate după modele de scoarțe vechi. În acest fel, se asigură continuitatea tradiției țesutului, retransmiterii tehnicilor de țesere, precum și a motivelor ornamentale. Tot din cadrul acestei expoziții fac parte și covoarele din patrimoniul muzeului *Casa Părintească* din s. Palanca, raionul Călărași – păstrătorul și promotorul tehnicii *Covorului în bumbi*²⁰, în persoana meșterului popular Tatiana Popa. A doua componentă are la bază promovarea covorului *Contemporaneitate*. În cadrul Târgului Național al Covorului pot fi admirate colecțiile tradiționale ale *covorului contemporaneitate*, lucrat industrial, dar având la bază decorul stilizat, motivele fiind preluate de pe vechile scoarțe basarabene și redată, până la identitate, atât cromatic, cât și ornamental. Este vorba despre expoziția covoarelor produse de către S.A. „Covoare Ungheni” și S.A. „Floare Carpet”, exemplare din colecția „Etno”, bazate pe cromatică și stilistica covorului tradițional.

²⁰ Denumirea de „covor în bumbi” provine de la tehnica țesutului. Nodul său are forma unui nasture sau bumb, cum i se mai spune în popor. Având centrul fiecărei împletituri puțin bombat, covorul în bumbi are efect terapeutic. Conform meșteritei țesătoare, Tatiana Popa, este indicat să mergi pe el cu picioarele goale ori să stai culcat, deoarece misiunea primară a covorului în bumbi este cea curativă.

A treia, și ultima componentă, presupune prezentarea *Covorului Prieten* sau *Oaspete* – expoziția covoarelor din colecții publice și private ale reprezentanților grupurilor etnice din Republica Moldova sau din alte țări (Azerbaidjan, Turcia, Bulgaria ș.a.) cu bogate tradiții ale țesutului.

Ulterior, în parteneriat cu instituțiile de cultură, învățământ și comunitățile sătești, festivaluri ale covorului au început a fi desfășurate și în localitățile din țară: Festivalul *Frumos Covor Basarabean* (sat. Clișova Nouă, r-nul Orhei), Festivalul *Covorului Național* (sat. Mihăileni, r-nul Râșcani), Festivalul *Seara pe covor* (s. Butuceni, r-nul Orhei), Festivalul *covorului* (sat. Gaidar, Găgăuzia).

Totodată, covorul tradițional, ca parte din matricea culturală a poporului nostru, este studiat și în cadrul instituțiilor de învățământ. Instituțiile de învățământ universitar (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Universitatea Tehnică) propun programe de licență și masterat în care se regăsesc cursuri de artă populară, meșteșuguri și ocupații tradiționale. La Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” (Facultatea Arte Plastice și Design), studenții sunt inițiați în deprinderea tehnicilor tradiționale de țesut și în cunoașterea specificului plastic-decorativ al compozițiilor ornamentale. Ca aplicație, studenții participă la cercetări de teren (orientate spre cunoașterea nemijlocită a tehnicilor și procedeelelor tradiționale de țesere), precum și la evenimentele organizate de muzeele de profil, unde au prilejul de a le întâlni pe cele mai dotate creatoare de scoarțe, de a observa îndeaproape tehnicile și stilul care le caracterizează.

Constatăm, așadar, rolul covorului tradițional la conturarea matricei etno-culturale a poporului român, precum și eforturile societății de a evidenția valoarea covorului tradițional moldovenesc ca expresie a creativității și identității naționale. Totodată, prin omagiile aduse covorului (festivaluri, ateliere de lucru, expoziții) are loc revitalizarea țesutului, promovarea meșteșugului la tânăra generație, precum și reîntoarcerea la valorile seculare în care covorul reprezintă o sursă de identitate culturală și națională, iar ornamentele codificate în motive decorative ascund mesaje multimilenare și arhetipuri universale. Mai mult ca atât, prin covoarele tradiționale se relevă faptul că arta populară manifestă o deosebită unitate stilistică, ilustrând sorgintea unică și unitară a poporului român.

Bibliografie

1. Aldea, Gheorghe, *Ornamentul – simbol, element de continuitate românească*. În: „Imagini și permanențe în etnologia românească”. Chișinău: Știința, 1992.
2. Andrieș-Tabac, Silviu, *Identitatea simbolică neoficială a Republicii Moldova*. În: „Akademos”, 2011, nr.1 (20), p. 131-138.
3. Buzilă, Varvara, *Dimensiunile axiologice naționale și mondiale ale scoarței basarabene*. În: „Akademos”, 2014, nr. 3 (34), p. 164-172.

4. Buzilă, Varvara, *Covoare basarabene. Din patrimoniul Muzeului de Etnografie și Istorie Naturală*. București: Editura Institutului Cultural Român, 2013.
5. Chevalier, J., Gheerbrant, A., *Dicționar de simboluri*. Iași: Polirom, 1999.
6. Claire, Gibson, *Cum să citim simbolurile. Introducere în semnificația simbolurilor în artă*. București: Litera Internațional, 2010.
7. Ghinoiu, Ion, *Zeița pasăre în panteonul românesc*, în: „Revista Clipa. Magazinul actualității culturale românești”, București, 2014. [http:// www.revistaclipa .com](http://www.revistaclipa.com). (vizitat 16.04.2015).
8. Henry, Glassie, *Tradition* [Tradiția], „The Journal of American Folklore”, 1995, vol. 108, nr. 430, www.jstor.org
9. Kagan, Moisei, *Morfologia artei*. București: Meridiane, 1979.
10. Papadima, Ovidiu, *O viziune românească a lumii*. București: SAECULUM, 1995.
11. Rădulescu-Motru, Constantin, *Putere sufletească*. Iași: Moldova, 1995.
12. Roux, Jean-Paul, *Faune et flore sacrées dans les sociétés altaïques*. Paris: Epuise, 1966.
13. Stoica, Georgeta, Doagă, Aurelia, *Interioare românești. Țesături și cusături decorative*. București: Albatros, 1977.

Informatori

- Informator Nina Crăciun, a.n. 1951, casnică, sat. Trebujeni, r-nul Orhei, informație culeasă în anul 2014.
- Informator Nina Manea, a.n. 1954, casnică, sat. Căinari Vechi, r-nul Soroca, informație culeasă în anul 2014.
- Informator Efrosinia Țurcan, a.n. 1932, casnică, com. Cruzești, mun. Chișinău, informație culeasă în anul 2013.
- Informator Livizoru Tatiana, a.n. 1958, educatoare, sat. Tartaul, r-nul Cantemir, informație culeasă în anul 2014.
- Informator Anghel Maria, a.n. 1949, casnică, informație culeasă în anul 2010.
- Informator Elena Crudu, a.n. 1940, casnică, com. Cruzești, mun. Chișinău, informație culeasă în anul 2011.
- Informator Ludmila Sârbu, a.n. 1950, profesoară, sat. Cuconeștii Noi, r-nul Edineț, informație culeasă în anul 2014.
- Informator Valentina Sprânceană, a.n. 1951, asistentă socială, sat. Costești, r-nul Ialoveni, informație culeasă în anul 2014.
- Informator Ala Ciumac, a.n. 1978, profesoară, sat. Ignăței, r-nul Rezina, informație culeasă în anul 2014.
- Informator Tatiana Mereacre, a.n. 1942, casnică, sat. Costești, r-nul Ialoveni, informație culeasă în anul 2015.
- Informator Semion Lungu, a.n. 1957, meșter popular, sat. Vădeni, r-nul Soroca, informație culeasă în anul 2014.